

گفت‌وگوی
صبا با کارگردانان
آثار راه یافته به
جشنواره سینما
حقیقت

سینما حقیقت فرصتی برای گفتن از حقیقت

زهرا نیازی
کارگردان مستند
«رودخانه‌ای زیر رودخانه»

بودن یا نبودن اصفهان مسئله این است

«رودخانه‌ای زیر رودخانه» مستندی به کارگردانی زهرا نیازی است که به اهمیت و تاثیر زاینده رود بر تمدن، فرهنگ، هنر و زندگی اجتماعی مردم اصفهان می‌پردازد و با توجه به لایه‌های ظریف تاثیر طبیعت بر زندگی تک‌تک افراد جامعه سعی دارد تا اهمیت پرداخت به این مسئله زیست محیطی را بیش از پیش یادآوری کند.

مریم عظیمی
گفت‌وگو

مستندسازان همواره به دنبال کشف زوایایی هستند که ممکن است از دید عموم و حتی متخصصین در زمان و دوره‌های قبل پنهان مانده باشد. آنها تاریک‌ترین، زیباترین و در عین حال ناشناخته‌ترین ابعاد افراد، رویدادها و وقایع را با صرف زمان و انرژی بسیار و گاه در شرایط سخت و طاقت فرسا کشف کرده در اختیار مخاطبان خود می‌گذارند و جشنواره سینما حقیقت فرصتی برای دیدن آثاری است که اغلب با مرارت فراوان و با عطش و اشتیاق به کشف حقیقت ساخته شده‌اند. در ادامه گپ و گفت خبرنگار صبا با دو کارگردان شرکت‌کننده در این جشنواره را می‌خوانید.

لطفاً مختصری از فعالیت‌هایی که تا این لحظه در عرصه مستند داشتید بگویید.
من دانش‌آموخته رشته کارگردانی سینما از دانشگاه سوره اصفهان و از سال ۸۰ مشغول به ساخت و تدوین فیلم‌های مستند و تجربی هستم.

زاینده رود و مصائب آن جدای بحث بومی‌اش، موضوعی بسیار مهم برای همه ما ایرانیان است و مستندسازان دیگری نیز بدان پرداخته‌اند. شما از چه منظر و نگاهی به زاینده رود نزدیک شدید؟

بله همانطور که گفتید فیلم‌هایی که در مورد اصفهان و رودخانه زاینده رود ساخته شده، کم نیست. همه تقریباً در جریان‌اند که سال‌هاست رودخانه خشک شده و حیات طبیعی این شهر به هم خورده و تمدن چند هزار ساله این شهر مورد تهدید قرار گرفته است؛ در واقع تمدن فرهنگی ما در خطر است و به‌خاطر نبود آب و فرونشست، بناها و ساختارهای شهر در حال از بین رفتن هستند. اصفهان در حال فرورفتن است و البته قبل از نبود آب و فرونشست، هوایی هم برای هم نفس کشیدن نیست. بودن یا نبودن اصفهان، مسئله این است. درباره زاینده رود به شکل گزارشی یا دانای کل، بارها کار شده اما اینکه «حیات اجتماعی» خود شهر اصفهان یا «حیات فرهنگی و تاریخی» این شهر که وابستگی مستقیم به زاینده رود دارد و اساساً این رودخانه موجب ایجاد این تمدن شده و روایت «تاریخ خرد» یعنی تاریخ زیست‌های راوی که اینجا خود من هستم هسته‌ی اصلی فیلم باشد، تاکنون فیلمی ساخته نشده است. بنابراین فکر کردم تنها چیزی که شاید بتوان به آن فیلم‌های قبلی اضافه کرد، این است که تاریخ زیسته خودم، خانواده‌ام و حیات اجتماعی شهر را در کنار تاریخ کلان رودخانه روایت کنم. «رودخانه‌ای زیر رودخانه» یک فیلم تجربی است، یعنی امر واقع صرف در آن اتفاق نمی‌افتد و شیوه‌ی سیال ذهن و خواب‌گونه دارد. اغلب اسناد و خوراک‌های آرشیوی مورد استفاده در این اثر را کسی تاکنون ندیده چون این‌ها تصویرهای هشت میلیمتری بودند که من خودم تبدیل کردم. عکس‌ها را نیز از آلبوم‌های شخصی و گوشه‌های

تاریک و روشن این شهر گردآوری کردم.
با این اوصاف، پروسه پژوهش و جمع‌آوری اطلاعات خیلی طولانی و گسترده بوده
بله ساخت این فیلم به شکل متمرکز سه سال زمان برد. البته من از سال ۹۳ راش‌ها و تصاویری از رویدادهای مهم شهر داشتم و به نوعی آرشیو ده تا دوازده ساله خودم در این فیلم دیده می‌شود.

آیا پروسه ساخت را تک نفره پیش بردید یا گروهی شما را همراهی می‌کرد؟

به این نوع فیلمسازی، «فیلم‌سازی تک‌نفره» می‌گویند؛ یعنی نوعی از فیلم‌سازی که تصویربرداری، کارگردانی، تهیه‌کنندگی، ادیت، پژوهش، گفتار متن و در واقع کل پروژه را خود فیلمساز انجام می‌دهد. البته کسانی بودند که در این مسیر به من کمک کردند؛ مثلاً مشاوری که در تمام مراحل همراهم بود یا تصویربرداری یک سکانس از کل فیلم و کمک‌های مدیر تولید و البته صداگذاری و اصلاح رنگ و نور که توسط متخصص این امر انجام شد.

در آثار مستند، موسیقی هم نقش مهمی مخصوصاً در پیش برد روایت دارد. آیا شما هم در این اثر از موسیقی چنین بهره‌ای برده‌اید؟

من موسیقی این کار را از جنس خود شهر گرفتم. یعنی موسیقی‌های خیابانی که اتفاقاً خیلی هم به کار خورد و بر آن نشست و با همکاری نوازنده‌های حرفه‌ای که مدهوش می‌کنند. این رودخانه وقتی جاری است، صدای زندگی در اصفهان شنیده می‌شود.

آیا در طول پژوهش‌هایی که برای این مستند داشتید، نکته‌ای بود که شما را غافلگیر یا متأثر کند؟

همه چیزش برایم تازگی داشت و طی این مسیر در شفافیت کامل به تاریک‌ترین و روشن‌ترین هسته‌ی شهر پا گذاشتم. ما در این فیلم فقط رودخانه را نمی‌بینیم، بناهای تاریخی، پل‌ها، کلیسا، کنیسه، آتشکده، مساجد و... یعنی اصفهان را می‌بینیم. البته اصفهان و رودخانه از زاویه دید من ...

جشنواره سینما حقیقت برای شما مستندسازان چه ارزش و اعتباری دارد و بعد از شرکت در این جشنواره چه اتفاقی برای یک اثر می‌افتد؟

شاید جشنواره «حقیقت» دیگر آن کیفیت و شور و حال سال‌های قبل را نداشته باشد. من مجبور به حذفیاتی شدم که بعدها شاید درباره‌اش گفتیم. ولی بیشتر فیلمسازهای حرفه‌ای و فیلم‌های خوب سال‌های اخیر را می‌توان هنوز هم در این جشنواره دید و نمیتوان منکر شد که مهمترین جشنواره و مسابقه‌ی سینمای مستند و تجربی ایران است. ما اهالی سینما در داخل کشور تقریباً تنها همینجا را داریم که می‌توانیم آثار یکدیگر را ببینیم و از نزدیک با کارگردانان ارتباط بگیریم.

